

P e t a r Z d r a v k o B l a j i ć

SPLIĆANI VOLE GLAZBU – ONA IH RAZDVAJA I SPAJA

(Mirjana Škunca, *Glazbeni život Splita od 1860. do 1918*, Split, 1991.)

UDK: 781.2 (497.13 Split) "1860/1918"

Ove, 1993, godine Hrvatsko narodno kazalište u Splitu obilježava 100. obljetnicu izgradnje i otvaranja kazališne zgrade, kazališta u kojemu i sada djeluje; bilo je to, dakle, daleke 1893. Upravo je to gotovo središnja godina vremenskog perioda koji u svojoj knjizi, zapravo doktorskoj dizertaciji, *Glazbeni život Splita od 1860. do 1918*, obrađuje prof. Mirjana Škunca. Program proslave stote obljetnice kazališne zgrade predviđa mnoge predstave i predavanja; držim da svaki onaj koji se želi, ne samo temeljitije, nego upravo temeljito upoznati s vremenom, prilikama i osobito glazbenim životom u Splitu u to vrijeme, a pogotovo svaki onaj koji želi govoriti ili pisati o tom vremenu, mora pročitati i proučiti knjigu o kojoj ovdje kanim nešto reći.

Prvo što moramo konstatirati jest da je knjiga, od gotovo 550 stranica, plod dugotrajnog, napornog, strpljivog i pedantnog rada. Recezenti knjige, dr. Duško Kečkemet, kao odličan poznavatelj (kulture) povijesti Splita, osobito u XIX. stoljeću, i dr. Lovro Županović, kao naš vodeći muzikolog, očitno nisu mogli nepreporučiti Književnom krugu u Splitu da rad prof. Škunca uvrsti u svoju Biblioteku znanstvenih djela, čiji je urednik dr. Ivan Mimica. O materiji o kojoj knjiga govori prof. Škunca je već pisala u većim ili manjim prilogima u različitim domaćim (i stranim) časopisima i zbornicima. I zaista se može reći, poznavajući i priznavajući svačiji tuđi rad o istom vremenskom periodu glazbene prošlosti Splita i Dalmacije, da je djelo prof. Škunca najtemeljitije i najpreglednije, što, razumije se, ne znači da je njime (baš) sve rečeno i u njemu sve neprevarljivo vrednovano.

U svoj podnaslov knjige autorica stavlja *Prinos građi za sociološku povijest glazbe u Hrvatskoj*, ona to, osobito svojim općim uvodom i zaključkom, i jest. Knjiga je, naime, podijeljena u dva dijela: *Doba Narodnog preporoda*

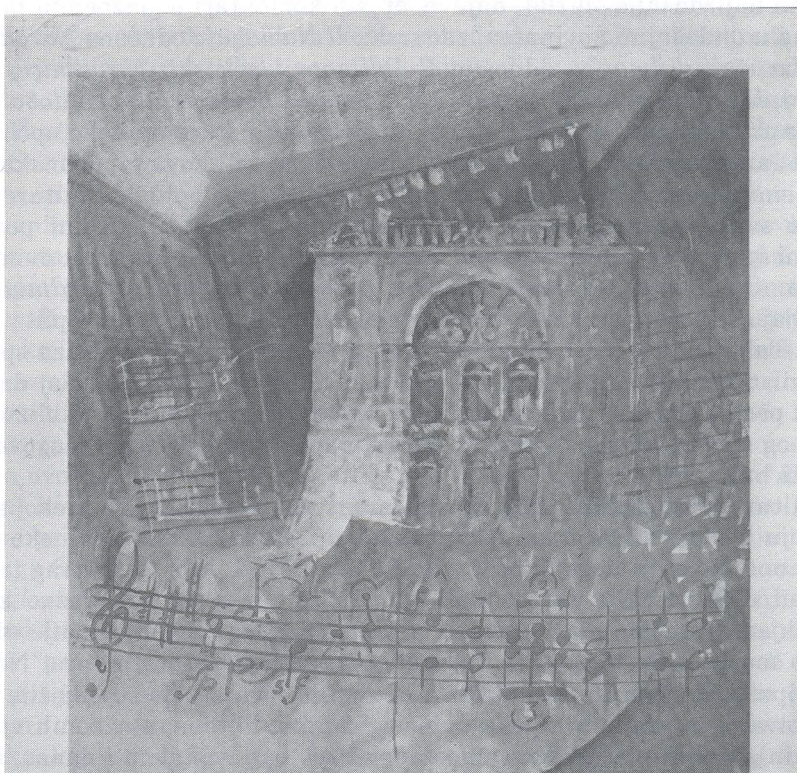
(1860–1882) i *Prijelazna desetljeća (1882–1918)*. Oba dijela imaju istu unutarnju podjelu: *Društveno-političke i kulturne prilike u Dalmaciji i Splitu, Ishodišta glazbenog života, Lokaliteti muziciranja, izvodioci i repertoar, Glazbena poduka i informatika i Glazbeno stvaralaštvo*. Posebnu vrijednost ove knjige (o glazbi) čine izvanglazbeni uvodi u oba dijela naslovljeni *Društvenopolitičke i kulturne prilike* i već spomenuti *Zaključak*. To je mala povijest, upravo *compendium* povijesti Splita u razdoblju od 1860. do 1918.

Izглеda da je sudbina Hrvatske, i Splita u Hrvatskoj, bitno vezana uz burne događaje pod kraj stoljeća ili na prijelazu stoljeća; sjetimo se burnih događaja u Splitu potkraj XVIII. stoljeća, onda svih onih iz druge polovice i potkraj XIX. stoljeća, o kojima knjiga govori, i ovih sada, na pragu XXI. stoljeća, kojih smo svjedoci i sudionici mi sami.

O razlozima zašto je prionula napornom radu opisivanja i vrednovanja glazbenog života u Splitu od 1860. do 1918. sama autorica piše: "Split je grad duge i bogate kulturne tradicije u kojoj je glazba oduvijek zauzimala značajno mjesto. No saznanja o glazbi u ovome gradu u proteklim razdobljima vezana su uglavnom uz opuse Ivana Lukačića, Julija Bajamontija, Josipa Hatzea, Ive Paraća, Silvija Bombardelija i nekoliko drugih skladatelja. O njezinu se kontinuitetu u raznim oblicima življenja zna vrlo malo i nepotpuno. Doba Narodnog preporoda i prijelazna desetljeća iz devetnaestoga u dvadeseto stoljeće u povijesti Splita razdoblje je od velike važnosti, pa je ono kao takvo do sada privuklo pažnju mnogih povjesničara, sociologa, ekonomista i povjesničara likovne umjetnosti i književnosti, ali ne i muzikologa. Činjenica da je ono teško pristupačno i nezahvalno, kako zbog moguće prisutne subjektivnosti promatranja i procjene zbivanja iz male vremenske udaljenosti, tako i zbog pomanjkanja primarnih izvora za istraživanje, ostavila je u domeni muzikologije najdublji trag. To je razlog da:

- ne postoji sustavni pregled glazbenih zbivanja – nastojanja i ostvarenja
- u Splitu i u Dalmaciji u tom razdoblju, koji je objavljen ili napisan od danas,
- podaci o ovom vremenskom razdoblju u Dalmaciji i u Splitu svedeni su i u našim najnovijim glazbenim priručnicima na općenite napomene,
- nisu istražene veze između društveno-političkih i kulturnih zbivanja i glazbenog života Splita u preporodno doba, kao i od ponarođenja njegove općinske uprave do prvog svjetskog rata, pa u odgovarajućim povijesnim pregledima kulturnih (i umjetničkih) zbivanja toga razdoblja glazba nije inkorporirana,
- sve veća vremenska udaljenost uvjetuje, nažalost, osjetno fizičko nestajanje građe, kao i onih (privatnih) lica koja bi je još mogla posjedovati."

Iako svi ovi razlozi stoje pripomenimo da se je o tom vremenskom razdoblju glazbenog života (donekle) pisalo. Najstariji prilozi proučavanja glazbe u Dalmaciji u prošlom stoljeću su iz pera Franje Kuhaća i Rudija Belića, a u ovom stoljeću Jerka Bezića, Šimuna Jurišića, Ivana Boškovića, i još nekih;

mirjana škunca

**glazbeni život splita
od 1860 do 1918**

Omotnica knjige

a i sama naša autorica, kako smo već spomenuli, na istu temu javljala se je u našoj periodici. U pisanju ove knjige, u opisivanju i vrednovanju glazbenoga života u rečenom periodu, prof. Mirjani Škunca stali su na raspolaganju tzv. primarni izvori glazbe i glazbenog života: plakati i tiskani programi i, čime se je ona najizdašnije služila, najave, opisi i komentari o glazbenim manifestacijama u ondašnjim novinama, zadarski: *Il Nazionale* odnosno *Narodni list, Split, La voce dalmatica* odnosno *Il Dalmata* i splitski: *L'Avvenire, Narod* odnosno *Jedinstvo i Naše jedinstvo, La Difesa, Sloboda* i *Novo doba*. Sama autorica napominje: "Budući da je arhivska građa stare splitske općine uništena u razaranjima za vrijeme drugog svjetskog rata, ova je novinska građa dragocjena ne samo kao sociološko ogledalo ondašnje splitske kulture i opće splitske svakodnevnice nego i kao najpotpuniji i do sada jedini poznati i dostupni izvor za proučavanje kontinuiranoga glazbenog života u ovim desetljećima. Osim toga ovi napisi, nakon početne iskre u *Zori Dalmatinskoj*, nastavljaju skromne korake domaće glazbene kritike na tlu Splita i Dalmacije. Tako je ovaj rad nastao najvećim dijelom na osnovi prikaza splitskih glazbenih zbivanja na stranicama spomenutih listova, kao pokušaj da se na temelju postojećih razasutih fragmenata sastavi mozaik barem približne slike glazbenog života starog Splita u jednoj od uzbudljivih faza njegove duge povijesti."

Kulturno-umjetnička i prosvjetno-znanstvena događanja u nekoj sredini ostavljaju u njoj veći ili manji trag, nastave živjeti (možda) kao neka jeka, i znamo: ono što se je dogodilo ostavilo je nekakav, kakav-takav trag iza sebe (kao kad ulijemo čašu vode u ocean, – on je narastao; nije važno koliko). Često čujemo: ono što nije zapisano (registrirano) za povijest se nije ni dogodilo. To moramo uzeti u obzir kada čitamo ovaj rad prof. Škunca. Neka mi bude dopušteno spomenuti da osim navedenih novina koje su bilježile i glazbena zbivanja u gradu bilo još novina, glasnika, biltena, službenih vjesnika (crkvenih), kronika (župskih, samostanskih...), kao uostalom i danas, koji su također bilježili glazbena zbivanja, a treba pretpostaviti, što znamo i iz našega iskustva, da ima glazbenih događaja koji (za jednu sredinu nisu baš beznačajni, a uopće) nisu zabilježeni. To se osobito odnosi na glazbena događanja vezana uz crkve, bilo da se radi o (značajnoj) liturgijsko-glazbenoj manifestaciji pučkog karaktera ili nekoj "umjetničkoj" glazbenoj manifestaciji, također vezanoj uz neka crkveno-obredna događanja. Događa se to zato jer se to drži kao nešto normalno, redovito, ništa posebno, kao nešto što "ne čini vijest", bez obzira što to stvara dobre pretpostavke (i stvara klimu) za druga glazbena događanja unutar i izvan liturgijskog prostora i što je to kadikad jedina glazbena veza, glazbeni continuum, od jednog "umjetničkog" glazbenog događaja do drugoga, kojega onda "treba zabilježiti". Autorica sama primjećuje da njezin način praćenja glazbenih pojava i zbivanja u Splitu u određenom razdoblju ne iscrpljuje mogućnosti istraživanja ove građe nego pruža uvid u tadašnju glazbenu situaciju u Splitu i to pod posebnim (sociološkim)

kutom promatranja, što je pionirsko nastojanje domaće muzikologije u Hrvatskoj.

Prikaz glazbenoga života u Splitu od 1860. do 1918. autorica je ostvarila praćenjem temeljnih komponenata, naime, lokaliteta izvođenja, izvoditelja i izvođenog programa. U pojedinim poglavljima najprije se govori o glazbenim djelatnostima u okviru pojedinih kulturnih društava, bilo da se radi o djelovanju pojedinaca (reproduktivaca) bilo ansambala. Jer, ponajčešće upravo ta društva, bilo da se zovu *Slavjanska narodna čitaonica*, *Slavjanski napredak*, *Teatro Bajamonti*, *Gabinetto di lettura*, *Narodna glazba*, *Banda cittadina*, *Società filarmonica di Spalato*, *Zvonimir*, *Općinsko kazalište* ili... održavala su kontinuitet bavljenja glazbom u Splitu "u vrlo izraženoj ovisnosti o društvenim i političkim previranjima, koja su presudno utjecala na sve oblike života u gradu i cijeloj regiji". Svaki vremenski period u knjizi ima i svoje poglavlje pregleda nastojanja na području glazbene poduke "čemu je bio cilj osigurati odgojem vlastiti kadar glazbenih izvođača – pjevača i instrumentalista – koji bi zadovoljili potrebe grada za reprezentacijom u javnosti, potrebe pjevanja i sviranja u crkvi ili pak potrebe kulturne zabave u raznim prigodama tokom godine. Svi su ovi glazbeni poduhvati odjekivali jače i dalje u javnosti zahvaljujući informacijama o njima u dnevnom tisku. Te su informacije za ovo razdoblje ostale danas ne samo najpotpuniji nego većim dijelom čak jedini izvor podataka i dokaz o postojanju. Zbog toga je u ovaj dio knjige uključen i prilog o glazbenoj informatici u Splitu u navedenim desetljećima..."

Knjiga *Glazbeni život Splita od 1860. do 1918. (prinos grafi za sociološku povijest glazbe u Hrvatskoj)* prof. Mirjana Škunca kao pravi (moderni) znanstveni rad ima znanstveni aparat koji se sastoji od brojnih priloga. Čitava knjiga je "prošarana" likovnim priložima (plakati, programi, tlocrti kazališta...); posljednji prilog je čitav likovni, *Table*; donosi slike Splita kojega (uglavnom) više nema. U prvom prilogu donesen je abecednim redom popis glazbenika koji su djelovali u Splitu, i to po razdobljima, bilo da su profesionalci, diletanti (amateri) ili kapelnici i glazbari različitih ansambala. Drugi prilog je sav (dostupni) repertoar po glazbenim vrstama, koji se izvodio u Splitu od 1860. do 1918. (glazbeno-scenska djela u cjelini, ulomcima, transkripciji), vokalno i vokalno-instrumentalna glazba i instrumentalna glazba (priložene su tabele po djelima, autorima, po nacionalnosti, po zastupljenosti, po izvođačima). Treći prilog je tabla s pregledom zastupljenosti glazbenih vrsta kod skladatelja koji su stvarali u Splitu u oba razdoblja. Četvrti je prilog pregled skladbi po glazbenim vrstama koje su skladatelji skladali u Splitu u istom razdoblju. Peti prilog je grafički prikaz dinamike repertoarne zastupljenosti glazbenoscenskih djela u Splitu nakon ponarođenja općinske uprave (1882–1918). Brojne bilješke korespondiraju glavnom tekstu i dopunjuju ga. Izvori i literatura su raspoređeni: skladbe u rukopisima, tiskane skladbe, zbornici, novine, časopisi, spisi (tiskani pravilnici, statuti kazališni i koncertni programi i slično) i fotodokumentacija. Bibliografija je podjeljena

na opću i nacionalnu, a nacionalna na kulturološku i glazbenu. *Summary* (na engleskom) i kazalo imena, sa spomenutim likovnim prilogom *Table*, zaključuje ovu knjigu. Raspored knjige s priložima naveli smo detaljno da bismo pokazali u kojoj je mjeri knjiga temeljita i pregledna.

Knjiga prof. Mirjane Škunca zaista je vrijedan prilog našoj muzikologiji, glazbi, a i kulturi općenito. Iako prof. Škunca nije po rođenju Splitsanka, ona voli Split, ovaj danas, i onaj od "jučer". Gotovo iz svakog retka ove knjige zrcali se duša Splita iz druge polovice prošlog stoljeća i prvih desetljeća ovoga stoljeća. Kad smo upoznati sa svim onim o čemu se u knjizi govori lakše nam je i danas shvatiti neka zbivanja u našem gradu i upoznati dušu današnjeg Splita (ukoliko je ima). Lagan, gotovo novinarski stil, dobra lektura i savjesna korektura teksta, uz prikladan omot sa slikom Petra Jakelića, čini ovu knjigu bliskom i "nestručnjacima".

Čestitati je, dakle, autorici i izdavačima na lijepoj, vrijednoj i zanimljivoj knjizi, bez koje ne bi smio biti niti jedan "kulturnjak" kojega zanima povijest Splita, općenito, i posebno ona iz prošlog stoljeća.